

АНАЛІЗ І ПЛАНУВАННЯ РОЗПОДІЛУ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Обґрунтований розподіл прибутку підприємства є важливим економічним важелем, що забезпечує гармонізацію економічних інтересів держави, підприємства як господарюючого суб'єкта ринку, його трудового колективу. Порядок розподілу прибутку підприємства залежить від чинного законодавства, яке регулює взаємовідносини підприємства з бюджетом, форми власності і організаційно-правового статусу підприємства. Відповідно до цього формується план розподілу балансового прибутку підприємства.

Одержаний підприємством прибуток направляється на виплату податків та обов'язкових платежів, що сплачуються з прибутку, і на утворення чистого прибутку. Прибуток, що залишається в розпорядженні підприємства, використовується для матеріального заохочення і соціального розвитку, формування резервного фонду, фондів комерційного ризику, виробничого розвитку, виплати дивідендів, поповнення інших фондів, що формуються за рішенням підприємства. Розмір фондів фінансових коштів, що утворюються підприємством за рахунок чистого прибутку, не регламентується, за винятком резервного фонду (для акціонерних товариств).

Розподіл прибутку має певні особливості залежно від організаційно-правової форми господарювання. Так, якщо підприємство має статус акціонерного товариства, то при розподілі прибутку виникає необхідність формування фонду виплати дивідендів та резервного фонду, в обсягах визначених законодавством. Розмір відрахувань до фонду виплати дивідендів залежить від обсягу та структури (звичайні та привілейовані акції) акціонерного капіталу, кон'юнктури фінансового ринку та типу дивідендної політики, яку проводить підприємство.

В підприємствах з участю іноземного капіталу передбачається поділ чистого прибутку на частину вітчизняного та іноземного учасника згідно умов установчого договору.

Для підприємства споживчої кооперації одним із напрямків використання прибутку є відрахування на пайові (членські) внески.

В орендних підприємствах за рахунок чистого прибутку сплачується частина орендної плати, яка перевищує розмір амортизаційних відрахувань на орендоване майно, а також може створюватися фонд викупу.

Основною метою планування розподілу чистого прибутку є оптимізація пропорції між частиною чистого прибутку, що споживається (персоналом та власниками підприємства), та частиною, що залишається в кругообігу коштів підприємства.

Планування розподілу прибутку здійснюється у відповідному порядку, який передбачає:

- визначення потреби в прибутку за напрямками його використання;
- формування цільової структури розподілу прибутку;
- визначення пріоритетності в використанні прибутку за окремими напрямками використання;
- збалансування потреби в прибутку по напрямках його використання з можливостями отримання прибутку при здійсненні господарсько-фінансової діяльності підприємства.

Розрахунок потреби в прибутку за напрямками його використання здійснюється за окремими елементами його складових:

- фінансування розвитку матеріально-технічної бази підприємства (авансування основного капіталу);
- фінансування приросту власних оборотних коштів (авансування власного оборотного капіталу);
- фінансовий резерв (фонд ризику чи фонд регулювання цін);
- погашення довгострокових і середньострокових кредитів банків;

- погашення інших видів кредитних зобов'язань підприємства і виплата процентів з них;
- придбання кредитних зобов'язань, акцій інших підприємств;
- фінансування діяльності об'єднань, асоціацій, концернів і інших горизонтальних структур, членом яких є підприємство;
- здійснення соціального розвитку і заохочення трудового колективу;
- виплата дивідендів власникам підприємства;
- сплата податків, інших обов'язкових платежів і внесків, передбачених законодавством.

Потреба в прибутку для забезпечення приросту основних фондів визначається на основі експертної оцінки з урахуванням реальної потреби і можливостей розвитку матеріально-технічної бази підприємства та наявності інших джерел (крім прибутку), що використовуються для його фінансування.

Потреба в прибутку для авансування власного оборотного капіталу визначається, виходячи із суми власних оборотних коштів, необхідних підприємству при плановому обсязі діяльності. Розрахунок суми цих коштів можна здійснити за традиційною методикою (методом техніко-економічних розрахунків) або спрощено – на основі даних про наявність оборотних коштів на початок планового періоду, прогнозних темпів зміни товарообігу, зміни часткової участі власних оборотних коштів в кредитуванні товарно-матеріальних цінностей і частки кредитованого товарообігу в його загальному обсязі.

Потреба у формуванні резервного фонду може бути визначена по-різному: як процент відрахувань від прибутку, передбачений статутом підприємства чи чинним законодавством – виходячи із фактичної потреби в коштах цього фонду в базовому періоді, планового зростання обсягу діяльності підприємства та зміни ступеня її ризикованості.

Потреба в прибутку для погашення середньо- і довгострокових кредитів банків, а також інших видів кредитних зобов'язань (випущених підприємством облігацій) та виплаті процентів з них визначається виходячи з умов і термінів надання цих коштів.

Використання прибутку на придбання кредитних зобов'язань, акцій інших підприємств визначається, як правило, експертним шляхом з урахуванням цілей, які ставить перед собою підприємство: перелив капіталу в інші галузі економіки, покращення умов постачання і матеріально-технічного забезпечення, розширення ринку збуту та інші.

Потреба в прибутку для фінансування діяльності об'єднань, асоціацій і інших горизонтальних структур, членом яких є підприємство, визначається виходячи із умов договорів та статутів цих структур в абсолютній сумі або в процентах від одержаного прибутку чи обсягу діяльності підприємства.

Потреба в прибутку для здійснення соціальних, культурних заходів і житлового будівництва, а також обсяг коштів, що спрямовуються на заохочення робітників за принципом "участь в прибутку", повинна визначатись виходячи із умов найму робочої сили та вимог профспілкових комітетів трудових колективів до обсягу цих витрат.

Розмір необхідних дивідендних виплат, визначають так, щоб рівень виплачуваного дивіденду дозволяє забезпечити економічну зацікавленість власників у зростанні ефективності роботи підприємства. При цьому слід використовувати інформацію про рівень дивідендів на інших підприємствах, рух позичкової ставки та проценту по депозитних вкладах.

Сумарна потреба в прибуткові – за всіма напрямками його використання може бути прийнята як один з варіантів величини цільового чистого прибутку підприємства.

Після визначення потреби в прибутку за окремими напрямками його використання здійснюють формування цільової структури розподілу прибутку. При проведенні цієї роботи необхідно враховувати значну кількість факторів, найважливішими з яких є:

- стадія життєвого циклу підприємства та стратегічні цілі його розвитку;
- темпи зростання товарообігу, передбачені стратегічним планом розвитку підприємства;

- наявна структура капіталу підприємства та ступінь її оптимальності;
 - можливість залучення капіталу з альтернативних джерел;
 - необхідність здійснення реального інвестування з метою раціональної диверсифікації, впровадження нових технологій, розширення, оновлення та модернізація основних фондів тощо;
 - необхідність здійснення проектів фінансових інвестицій з метою отримання додаткових, в тому числі спекулятивних доходів, переливу капіталу в більш ефективні та прибуткові сфери бізнесу тощо;
 - прийнята на підприємстві система матеріального заохочення персоналу, потреба у використанні різних форм участі персоналу в капіталі підприємства;
 - обсяги соціальної сфери підприємства, потреба в її поточному фінансуванні та подальшому розвитку;
 - економічні інтереси власників підприємства на короткостроковий та довгостроковий періоди, рівень оподаткування дивідендних виплат.
- Оцінка впливу перелічених факторів дозволяє здійснити ранжування потреб у використанні прибутку при формуванні його нижчим за цільову величину.